

Kylät kaukaa katsottuina

KNUUTTILA, SEPPO, PERTTI RANNIKKO, JUKKA OKSA, TAPIO HÄMYNEN, HANNU ITKONEN, HEIDI KILPELÄINEN, MIKKO SIMULA, SINIKKA VAKIMO & MARJAANA VÄISÄNEN (2008). *Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä*. 259 s. SKS, Helsinki.

Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksessa on tehty pitkä tutkimussarja kahdesta itäsuomalaisesta kylästä, Valtimon Sivakasta ja Rasimäestä. Nämä harvaan asutulla maaseudulla sijaitsevat metsäkylät ovat nyt neljännen kerran yhteiskunta- ja kulttuurintutkijoista koostuvan monitieteisen ryhmän tutkimuskohteina. Ensimmäinen kylää käsittelevä tutkimusraportti julkaistiin vuonna 1973 ja kaksi seuraavaa noin kymmenen vuoden välein. Esitelytekstin mukaan tuore teos on sarjan viimeinen ja kojoava raportti. Sen kirjoittajista Jukka Oksa on osallistunut seurantatutkimuksen kaikkiin vaiheisiin. Pertti Rannikko ja Seppo Knuuttila ovat mukana kolmatta kertaa, Sinikka Vakimo ja Hannu Itkonen olivat mukana edellisessä vaiheessa. Muut ovat ensikertalaisia. Kovakantinen, kauniisti taitettu artikkelikokoelma sisältää paljon eri vuosikymmenillä otettuja valokuvia.

Teoksen voi lukea monella tavalla riippuen siitä, onko kiinnostunut koko tutkimussarjaa koskevista tulkinnoista vai uuden tutkimusvaiheen annista. Johdannon mukaan tämän vaiheen tavoitteena on arvioida yli 35 vuoden mit-

taisesta tutkimuksesta saatuja kokemuksia. Toisena pää-tavoitteena on analysoida ja tarkentaa sitä prosessia, jonka seurauksena maaseutu ja sen yhteisöt rakentuvat entistä enemmän toisaalla. Hypoteesina on, että kylä pysyy, vaikka ihmiset muuttavat pois. Kylän tila vain toteutuu muualla.

Johdannossa esitetyn ohjelmajulistuksen mukaan teoksessa pyritään tietoisesti välttämään syrjäseutujen yhteiskunnallisten rakenteiden tuhoutumisen kuvausta. Teoksessa vältetään myös pohtimasta sitä, onko yhteisöjä olemassa tai ovatko kylät kuolleet. Sen sijaan tavoitteena on kuvata kesäasukkaiden, retkeilijöiden, metsästäjien ja muiden pistäytyjien asemaa. Nämä rajanvedot ja irtisanoutumiset liittyvät siihen, että Sivakan ja Rasimäen kylien vakinaisten asukkaiden määrä on pudonnut muutama kymmeniä. Maaseudun suuren muuton seurausten kuvaus paikallistasolla ei arvatunkaan tunnu mielekkäältä tutkimusongelmalta. Ammennettavaa riittää kuitenkin kyliin liittyvistä kokemuksista, muistoista, mielikuvista ja tarinoista. Siten konstruktivisteiksi julistautuminen on tutkijaryhmältä luonteva ratkaisu.

Vaikka kysymyksessä on tutkimussarjan summaava raportti, teoksesta puuttuu kokoava arvio itse seurannasta: mitä kaikkea hankkeen nimissä on tutkittu ja mistä syystä? Johdannossa vedetään yhteen aiempien vaiheiden suuret linjat, mutta hankkeen sisällön esittely ja eritely sivuutetaan. Aiempien raporttien sisällyslue-

den mukaan hanke on ollut monisärmäisempi kuin johdanto antaa ymmärtää. Tästä syystä siihen on myös vaikea tarttua: kukapa rohkenisi kertoa tyhjentävästi tarinan eri ihmisten ja eri tieteenalojen edustajien monivaiheesta tutkimuksesta? Kokoavan katsauksen sijaan lukija saa tyytyä useiden kirjoittajien tulkintoihin ja esityksiin, joita kukin konstruoi tavallaan. Jos tutkijat unohtavat, keksivät tai muistavat väärin, se ei mielestäni haittaa, sillä heidän tavoitteenaan ei ole kertoa viimeistä totuutta.

Itsearvioinnin siruja on sijoitettu useaan artikkeliin. Rannikko kertoo suhteestaan maaseutuun ja kylätutkimukseen ja kuvaa tutkimusotteensa kypsymistä prosessin edetessä. Knuutila käyttää pitkää kokemustaan Sivakka-vaarasta apunaan tarkastellessaan, miten paikallisuutta ja menneisyyttä tuotetaan. Vakimo analysoi, miten kylistä on puhuttu mediassa eri vuosikymmenillä ja vertailee näitä diskursseja tutkimusraporttien tuottamiin kuviin kylistä. Hänen jäsenyyksessään tärkeimmäksi diskurssiksi määritetty kylien katsominen menneisyyden näkökulmasta. Vakimon artikkeli edustaa tyylipuhtaasti ohjelmajulistuksen mukaista neljännen vaiheen tutkimusta, jossa yhdistyvät tutkimusprosessia koskevat arviot ja paikkoihin liittyvien mielikuvien analyysi. Koko teosta ajatellen Vakimon teksti on tärkeä, sillä tutkimuksen vaiheet taustoinen avautuvat parhaiten sen perusteella.

Toisen ajallisesti kattavan esityksen on tuottanut Oksa. Hän tarkastelee sitä, miten tutkijat ovat ymmärtäneet kylien ja maaseudun kehittämisen eri aikoina. Artikkelin kuvaa muun muassa suomalaisen yhteiskunnan ja maaseudun muutosta. 1970-luvulla kylien kurjistumisesta ja pientilojen ahdingosta syytettiin valtakunnallista politiikkaa. Seuraavalla vuosikymmenellä huomio kiinnittyi politiikasta ja taloudesta juontuvien rakenteellisten muutosten seurauksiin eri paikkakunnilla. Tutkimuksen myöhemmissä vaiheissa syyllisten osoittelusta luovuttiin ja kurjistumiskuvausten sijaan alettiin painottaa paikallisten toimijoiden mahdollisuuksia ja muita myönteisiä asioita.

Tässä tutkimusraportissa kylien kurjistumisen kuvaus on julistettu pannaan, sillä näkökulmaa olisi vaikea perustella kyläläisille, medialle ja tiedeyhteisölle. Realistinen tutkimusote kuitenkin elää ja voi hyvin. Esimerkiksi Rannikko tarkastelee metsien entisiä ja nykyisiä käyttömuotoja. Sivakan metsien ja luonnon käyttö on monipuolistunut ja niitä käyttävät useat sellaiset ryhmät, jot-

ka käyvät metsissä vain pistäytymässä. Samaa suuntausta edustaa Tapio Hämyksen arkinen kuvaus Rasimäen kylän elinkaaresta ihmisineen, taloineen ja maa-aloineen. Artikkelin tuntuu kovin irralliselta suhteessa teoksen päätavoitteisiin. Siinä ei harjoiteta itsereflektiota eikä pohdiskella, miten kylien ja yhteisöjen kulttuurinen rakentuminen tapahtuu yhä enemmän toisaalla. Sen sijaan Hämynen kuvaa konkreettisesti, miten kylän asutuksen painopiste on vuosikymmenten kuluessa muuttunut.

Uuden tutkimusvaiheen ydintä edustavat Marjaana Väisänen ja Heidi Kilpeläisen artikkelit, joissa pureudutaan lomailijoiden ja käypäläisten kokemuksiin ja tulkintoihin kylistä. Väisänen on haastatellut kolmeakymmentä lomalaista, joiden kesäistä arkea ja suhdetta paikkaan hän kuvailee realistiseen sävyyn. Paikka on monelle tärkeä. Kilpeläinen keskittyy äitinsä kotikylän, Sivakan, kertomusmaailmaan, jota hän on kartoittanut haastattelemalla omia lähisukulaisiaan neljässä polvessa. Erityisesti hänen serkkunsa kunnostautuu kummitustarinoiden kertojana. Kilpeläinen päättää artikkelinsa toteamalla, että paikka on olemassa ihmisessä enemmän kuin ihminen paikassa. Hänelle, kolmannen sukupolven edustajalle, rapistuva talo on paikka, jonne palaataan muistelemaan ja muistelemalla.

Lomailijoita, retkeilijöitä ja maisematustejia sivutaan myös Itkosen ja Mikko Simulan artikkelissa sivakkalaisten liikuntatottumuksista. Pitkäksi venähtäneen, yksityiskohtia pursuavan kirjoituksen mukaan entisten asukkaiden ja nykyisten kesäasukkaiden fyysinen toimeliaisuus liittyy arkiaskareisiin. Luonnosta puhutaan eri käsittein kuin aikaisemmin ja sen merkitys on ennen kaikkea aiheettomissa arvoissa.

Teos ei kaikilta osin noudata julistustaan. Varsinkin yhteiskuntatieteilijät pitäytyvät entisenlaisessa realistisessa tutkimusotteessa, mikä on hyväkin asia. Vaikka vakituiset asukkaat ovat vähissä, pistäytyjätkin jättävät jälkiä kylään.

Kylät ovat tyhjentyneet, mutta tarinoita riittää. Tutkijat tekevät ja työstävät niitä omalta osaltaan. Kun kylät kuituvat pois konkreettisina vertailukohteina ja tarinoiden testiareenoina, tarinoiden kertojilla – tutkijoilla ja tutkittavilla – on vähemmän pidäkkeitä.

MAARIT SIRENI
*Karjalan tutkimuslaitos,
Joensuun yliopisto*

